

Bronisława Koraszewska-Matuszewska, Elżbieta Samochowiec-Donocik i Iwona Rokita-Wała

Niedorozwój tarczy nerwu wzrokowego u dzieci

Optic disc hypoplasia in children

Summary. Purpose: Analysis of etiological factors and functional assesment of the eyes. **Material and methods:** Optic disc hypoplasia was diagnosed in 43 children, aged 12 months — 12 years, unilateral in 9 (20.9%). The follow-up ranged from 8 months to 9 years, the mean age of patients during the last examination was 10.4 years. **Results:** The following presumed etiological factors were stated in anamnesis: abuse of alcohol by the mothers during pregnancy, syphilis, influenza, herpes and severe anemia. Visual acuity ranged from light perception with false localization to 5/50; in 58% of cases it was not above 1/50 but in 1/5 of the eyes visual acuity for short distance was sufficient for school needs. Concentric contraction and nasal scotoma were revealed in visual field. Hypermetropia was found in 28 eyes. In 3 cases mental deficiency was observed, in 1 of them with atrophy of a temporal cerebral cortex and epilepsy occurred in 1 child.

Hasła: nerw wzrokowy, wady wrodzone, alkoholizm, ostrość wzroku, pole widzenia
Key words: optic nerve, congenital anomalies, alcoholism, visual acuity, visual field

Niedorozwój tarczy nerwu wzrokowego (n. II) uważany dawniej za bardzo rzadką anomalię obecnie jest coraz częstszą przyczyną obniżenia ostrości wzroku u dzieci^{5,10,13,15}.

Ciężka, obustronna zmiana powoduje ślepotę we wczesnym dzieciństwie, łżejsza jej postać może być przyczyną niewielkich defektów wzrokowych lub nie dając żadnych objawów jest przypadkowo wykrywana. Schorzenie to wynika z uszkodzenia dróg wzrokowych czynnikiem najczęściej nieznanym.

Celem naszej pracy była analiza przyczyn wystąpienia niedorozwoju tarczy n.II oraz ocena stanu czynnościowego badanych oczu.

Material i metodyka

Badaniami objęto 43 dzieci, 24 dziewczynki i 19 chłopców, u których stwierdzono jedno lub obustronny niedorozwój tarczy n.II. W momencie rozpoznania choroby ich wiek wahał się od 2 miesięcy do 12 lat (tab. I).

Z Kliniki Okulistyki Dziecięcej i Katedry Okulistyki Śląskiej AM w Katowicach
Kierownik: prof. dr hab. Bronisława Koraszewska-Matuszewska
Reprint requests to:
Prof. dr hab. Bronisława Koraszewska-Matuszewska
ul. Żwirki i Wigury 15 m. 31, 40-063 Katowice

Praca wygłoszona w czasie XXXVIII Zjazdu Okulistów Polskich w dniach 31.05.-3.06.1995 r. w Mikołajkach

Tabela I
Wiek dzieci w czasie pierwszego i ostatniego badania

Wiek	2 mies.- 12 mies.	13 mies.- 5 lat	6-10 lat	11-21 lat
Pierwsze badanie	22	12	5	4
Ostatnie badanie	1	8	14	20

Umieszczono w niej również wiek dzieci w czasie ostatniego badania (średni 10,4 lat), ponieważ ocenę czynności oczu można było wykonać dopiero u starszych dzieci. Najwięcej przypadków rozpoznano w pierwszym roku życia. Okres obserwacji wynosił od 8 miesięcy do 9 lat.

Pierwszym objawem, który skłonił rodziców lub pediatrę do skierowania dziecka do badania okulistycznego była nieprawidłowa reakcja na bodźce wzrokowe (18 przypadków) lub/i oczopląs (13 przypadków). U ośmiorga dzieci zauważono najpierw zez, u dwojga stwierdzono w czasie badań szkolnych obniżoną ostrość wzroku. Dwóch chorych z zapaleniem opon mózgowo-rzemiowych w 1 i 2 roku życia było badanych przez okulistę na zlecenie neurologa. Jednostronny niedorozwój tarczy n. I występował u 9 chorych, oceniano więc 77 gałek ocznych.

Badane przypadki wykazały jednoznaczny obraz hypoplastycznej tarczy n.II, której wielkość wynosiła od 1/4 do 1/2 średnicy tarczy prawidłowej. W części oczu obserwowano „objaw podwójnego pierścienia”

Wszystkie dzieci były urodzone o czasie z masą ciała od 2700 g do 4560 g. Troje z nich wykazywało opóźnienie w rozwoju umysłowym. U jednego w tomografii komputerowej stwierdzono zaniki korowe w płatach skroniowych z towarzyszącymi wodniakami, u jednego dziecka występowały również wodniaki w płatach potylicznych mózgu. Napady padaczki obserwowano u dwuletniej dziewczynki z jednostronnym niedorozwojem. Wiek rodziców omawianych dzieci wahał się od 21 do 35 lat. Przeprowadzono wśród nich wywiad dotyczący chorób w rodzinie, warunków życia i pracy oraz przebiegu ciąży u matki.

Badano ostrość wzroku na tablicach Snellena do dali i do bliży. Oceniono refrakcję po cykloplegii atropinowej, wykonywano pole widzenia metodą perymetrii kinetycznej oraz badanie rozpoznawania barw na tablicach Ishihary. Metodą ultrasonograficzną w 16 przypadkach zbadano oś anatomiczną gałek ocznych.

Wyniki

W wywiadzie nie stwierdzono rodzinnego występowania niedorozwoju tarczy n.II, oczopląsu i obniżenia ostrości wzroku. Wśród 43 przypadków w 5 matka była lekarzem: anesteziologiem, internistą, pediatrą, stomatologiem i stażystką. Trzy z nich podawały, że chorowały w I trymestrze ciąży (grypa, opryszczka, znacznego stopnia anemia). Wśród pozostałych matek była położna i dwie laborantki, nauczycielki i urzędniczki. W 3 przypadkach matka nadużywała alkoholu, jedna z nich przeżyła kilę.

W tabeli II i III podano ostrość wzroku do dali i bliży badanych z odpowiednią korektą. W tabeli IV przedstawiono ostrość wzroku do dali osobno w przypadkach jednostronnych (9 oczu) i obustronnych (68 oczu), wynoszącą 5/50 lub nie przekraczającą 1/50.

Tabela II
Ostrość wzroku do dali

Ostrość wzroku	$\frac{1}{20}$ lok (-)	$\frac{1}{20}$ lok (+) rpo	0,5/50- 1/50	2/50- 4/50	5/50
Liczba oczu	12	13	20	11	21

Tabela III
Ostrość wzroku do bliży

Ostrość wzroku	Nie czyta	4,0-3,0	2,0	1,5	Małe dziecko lub opóźnione umysłowo
Liczba oczu	43	11	6	12	5

Tabela IV
Ostrość wzroku do dali w przypadkach jedno- i obustronnych hypoplazji tarczy n.II

Ostrość wzroku	≤ 1/50	5/50
Przypadki jednostronne	6/9 66,6%	1/9 11,1%
Przypadki obustronne	39/68 57,3%	20/68 29,4%

W 12 oczach (15,5%) stwierdzono poczucie światła bez prawidłowej lokalizacji, a w 60% przypadków ostrość wzroku nie przekraczała wartości 1/50 i wartości te były podobne w przypadkach jednostronnej i obustronnej hypoplazji (66% i 57%).

Analiza występowania najlepszej w naszym materiale ostrości wzroku, czyli 5/50, wykazała że jest ona prawie trzykrotnie częstsza w grupie przypadków obustronnych, podczas gdy wśród jednostronnych więcej oczu wykazywało tylko poczucie światła bez prawidłowej lokalizacji.

Wartości wady refrakcji zestawiono w tabeli V.

Tabela V
Wartości wad refrakcji u dzieci z hypoplazją n.II

Rodzaj wady	Miarowość	+ 0,5 do + 4,5	+ 5,0 do + 7,0	- 0,5 do - 7,0	- 8
Liczba oczu	6	43	12	14	2

Najczęściej występowała nadwzroczność od 1,5 do 4,5 D (28 oczu), przy czym średnia wieku chorych wynosiła 8,5 roku. Krótkowzroczność wysoką obserwowano tylko w 2 przypadkach, w dziewięciu miała wartości od 4,5 do 7,0 D. Średni wiek chorych z krótkowzrocznością wynosił 12,6 lat.

Długość osi anatomicznej zbadana metodą ultrasonografii w 16 oczach wynosiła od 19,2 mm do 26 mm, średnio 22,25 mm. Obliczając średnią długość dla oczu nadwzrocznych i krótkowzrocznych otrzymano wartości 20,6 mm i 23,9 mm dla średniej wiekowej tych grup wynoszącej 9 i 14 lat.

Pole widzenia oznaczono u 19 badanych, w tym u dwóch ze zmianą jednostronną, oceniano więc 36 oczu. W 19 oczach stwierdzono koncentryczne wężenie, przy czym lunetowe pole widzenia stwierdzono w 4 oczach. Wśród 10 przypadków z ograniczeniem pola widzenia w części nosowej (od 5 do 20°) w jednym wykazano brak kwadrantu nosowego górnego a w 3 oczach u dwóch pacjentów ubytek całej połówki nosowej. W jednym przypadku stwierdzono brak kwadrantu skroniowo-dolnego a w pozostałych 6 oczach z ostrością wzroku od 2/50 do 5/50 nie wykazano żadnych ubytków pola widzenia.

Prawidłowe rozpoznawanie znaków na tablicach Ishihary stwierdzono tylko w 10 przypadkach.

U wszystkich dzieci z obustronnym niedorozwojem tarczy n.II występował oczopląs.

Omówienie

Niedorozwój tarczy n.II jest wynikiem uszkodzenia dowolnego miejsca dróg wzrokowych we wczesnym okresie rozwoju. Anomalia pojawiająca się jako izolowany defekt nerwu prawdopodobnie spowodowana jest uszkodzeniem komórek zwojowych siatkówki zarodka o wielkości 12 do 17 mm, czyli około 7 tygodnia ciąży¹². Gdy niedorozwój tarczy n.II występuje razem z innymi nieprawidłowościami cen-

